

Od Redakcji

1.

Twórczość prozatorska i diarystyczna Zofii Nałkowskiej stanowi źródło intrygujących wyzwań lekturowych, zarówno ze względu na aspekt artystyczny, jak i na doniosłość społeczno-politycznych wydarzeń, stanowiących kanwę jej prozy oraz zapisków dziennikowych. Żyjąca na przełomie trzech epok pisarka współtworzyła kilka nurtów literackich, wyznaczyła nowe kierunki i odkryła młode talenty. Jej proza łączy młodopolską stylistykę z XX-wiecznym demontażem gatunków kultury popularnej, a odwaga i poczucie odpowiedzialności umożliwiają pisanie o wydarzeniach politycznych, które dyskredytują legendę Legionów oraz etos walki o niepodległość. Nałkowska niejednokrotnie narusza tabu obyczajowe, krytykuje myśl emancypacyjną za jej spolegliwość wobec kultury mieszczańskiej, jednocześnie jednak tabuizuje inne obszary tematyczne i skrzętnie zaciera ślady niedopowiedzeń i przemilczeń.

Część monograficzna numeru poświęcona została w tym tomie Zofii Nałkowskiej, spojrzenie to przesuwając akcenty w dotychczasowych praktykach lekturowych, zawiera rozpoznania dotyczące momentów przełomowych w twórczości pisarki, a także wskazuje na twórczy dialog Nałkowskiej z innymi pisarkami: Marią Konopnicką, Marią Komornicką czy choćby z Gabriellą Zapolską. W tle tej tradycji literackiej pojawiają się także inne pisarki i filozofki, takie jak Virginia Woolf, Katherine Mansfield, Susan Sontag czy Judith Halberstam.

Dynamicznie rozwijające się teorie kultury odsłaniają pomijane dotąd w interpretacjach aspekty, czasami też umożliwiają rozważenie nowych hipotez oraz reinterpretację kanonicznych odczytań. Ewa Kraskowska w artykule zatytułowanym *Sama*

wśród mężczyzn. Zofia Nałkowska jako instytucja życia literackiego w międzywojennej Polsce opisuje pracę autorki *Granicy* na rzecz środowiska literackiego II Rzeczypospolitej, a więc w czasie, gdy krystalizują się najważniejsze idee związane z projektami instytucjonalizacji „nowej” polskiej kultury literackiej. Artykuł Ewy Graczyk — *Stać się sobą. O „Narcyzie”* — jest propozycją interpretacji opublikowanej w 1911 r. powieści Nałkowskiej, będącej według autorki szkicu utworem przełomowym w twórczości pisarki, ponieważ kluczowym dla rozumienia rozwiązań i conceptów pisarskich Nałkowskiej w perspektywie pytań o relacje pomiędzy aktem twórczym a kobiecą podmiotowością.

Na szkic Arlety Galant, *Śmierć króla i chustka Teodory*, składają się interpretacje dwóch dzieł — *Węzłów życia* i *Niecierpliwych*. Autorka artykułu analizuje wybrane odsłony powieściowych figur, motywów, mikro zdarzeń, by w trybie hermeneutyczno-feministycznej lektury zaktualizować znaczenia kilku wybranych zagadnień istotnych dla rozumienia antropologii cielesności w pisarskim projekcie Nałkowskiej. Lena Magnone w tekście *Spotkanie w pół drogi. O Marii Konopnickiej i Zofii Nałkowskiej (z Katherine Mansfield w tle)* analizuje reportaże więzienne pisarek należących do zupełnie różnych pokoleń oraz odmiennych ideowych i literackich epok. Pionierskie zestawienie tomów *Za kratą* Konopnickiej i *Ścian świata* Nałkowskiej umożliwia dopisanie ważnego rozdziału historii polskiej literatury dotyczącego nieoczywistej tradycji kobiecego reportażu, a przy tym pozwala na dodatkowe sprobematyzowanie takich zagadnień obecnych w twórczości obu pisarek, jak społeczna i psychologiczna anatomia przemocy, płeć zbrodni, graniczność ludzkiego doświadczenia.

W artykule *Glosa o narcyzmie na marginesie „Lodowych pól” Zofii Nałkowskiej* Agata Zawiszewska porusza kwestię narcyzmu jako dominującego rysu osobowości pisarki. Podstawową matrycę rozważań badaczki stanowi interpretacja utworu, której celem jest ukazanie związków powieściowej dynamiki (wariantów przedstawień, kreacji postaci) z postawą narcystyczną Nałkowskiej jako kobiety, kochanki, córki, twórczyni w perspektywie współczesnych psychologicznych i psychoanalitycznych koncepcji tożsamości.

Piotr Krupiński w szkicu *Świat metafor owadzych w „Dziennikach czasu wojny” Zofii Nałkowskiej* zwraca uwagę na empatyczny paradoks wojennych zapisków pisarki, który polega na tym, że prawem powszechnego cierpienia objęte zostają już nie tylko byty ożywione, ale i pozostała część materii. Opisując metaforykę owadzią w diariuszu Nałkowskiej, badacz wskazuje na

rangę, jaką w kontekstach socjologicznych, politycznych i literackich przyznawano owadom społecznym, zwłaszcza w opisach Zagłady. Dzięki tropieniu metafor Piotr Krupiński może postawić hipotezy dotyczące zniszczonych zapisków z okresu powstania w getcie.

W artykule poświęconym kategorii przyjaźni Agnieszka Gajewska wskazuje na społeczne i personalne relacje między protagonistami w prozie Zofii Nałkowskiej. Na tle przedstawionych w powieściach tragicznych konfliktów społecznych, licznych dowodów wzajemnych nielojalności, rynku kobiet, niskich pobudek i bezmyślności, pisarka wskazuje na przyjaźń jako jedyną relację, o którą warto zabiegać, mimo iż często niesie ona ze sobą wiele rozczarowań.

Brygida Helbig-Mischewski, autorka monografii o Marii Komornickiej (*Strącona bogini*, Kraków 2010) podejmuje po raz kolejny próbę analizy relacji pomiędzy dwoma pisarkami, we wczesnym etapie znajomości — przyjaciółkami, w czasach późniejszych — niechętnymi wobec siebie kobietami artystkami. Ważnym punktem odniesienia dla nowego spojrzenia na tę trudną znajomość pozostają niedawne rozstrzygnięcia Hanny Kirchner, która wskazała na interesujące źródła niechęci Nałkowskiej wobec Komornickiej, zwracając uwagę na jej zapomniany młodzieńczy wierszyk *Historia „Forpocht”*. Artykuł *Nałkowska i Komornicka, czyli kto zawinił* uświadamia, że pisząc o autorce *Granicy*, nie sposób pominąć, unieważnić biograficzne konteksty jej twórczości. Niemniej warto odnotować, że w polu zainteresowania większości autorek i autorów tekstów pomieszczonych w tej części tomu znajdują się głównie strategie pisarskie Zofii Nałkowskiej. Być może zatem — taką mamy nadzieję — ów zbiór stanie się pretekstem do nowych pytań nie o autobiografię, lecz o prozę Nałkowskiej jako projekt zarówno egzystencjalny, jak i estetyczny.

Arleta Galant, Agnieszka Gajewska

2.

Zapraszamy do lektury kolejnych numerów „Poznańskich Studiów Polonistycznych”. Drugi tegoroczny tom naszego pisma w części monograficznej poświęcony będzie przede wszystkim kategorii postpamięci w literaturze powojennej, szczególnie relacjom polsko-żydowskim. Autorzy rozpraw zajmą się prozą, poezją, biografią, autobiografią, pamiętnikiem, opisując je

z wielu perspektyw metodologicznych i umieszczając w różnych kontekstach.

Pierwszy numer w roku 2014 natomiast to teksty dotyczące teorii i praktyki przekładu nie tylko literackiego. Kluczowym zagadnieniem będzie wyobraźnia widziana przez pryzmat kolejnych zwrotów przekładoznawstwa — postrzegana jako kategoria wzbogacająca i otwierająca nowe możliwości interdyscyplinarnych badań nad przekładem, która wyznacza szeroki krąg problemów nie tylko w opisie procesu tworzenia przekładów, ale także ich oddziaływania i recepcji w ramach kultury docelowej.

Zapraszamy do współpracy! Zapraszamy do lektury!

Marcin Jaworski, Piotr Śniedziewski